

ЕМІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИКУ

Георгій Кожолянко,
Олександр Кожолянко

УДК 314.151.3–054.72(7/8=161.2)

У статті досліджено питання поселення українців у США і Канаді впродовж XIX ст. Розглянуто джерельні матеріали про причини й обставини появи перших поселенців з України на Американському континенті. Констатовано, що перші українці оселилися в Америці ще на початку XVII ст.

Зроблено висновок, що першими організованими поселеннями українців у Канаді були не сім'ї Єлиняка і Пилипіва з Галичини, а поселення (сімейне) в Альберті селянина Степана Королюка із с. Чорнівка, що на Буковині, — на три роки раніше від галичан.

Ключові слова: еміграція, дослідження, архіви, науковці, США, Канада, історіографія, громада, міграція.

В статье исследуется вопрос поселения украинцев в США и Канаде в течение XIX в. Рассматриваются историко-ведческие материалы о причинах и обстоятельствах появления первых поселенцев на Американском континенте. Констатируется, что первые украинцы поселились в Америке еще в начале XVII в.

Сделан вывод, что первыми организованными поселениями украинцев в Канаде были не семьи Елиняка и Пилипива с Галичины, а поселение (семейное) в Альберте крестьянина Степана Королюка из с. Черновка, которое расположено на Буковине, на три года раньше от галичан.

Ключевые слова: эмиграция, исследования, архивы, ученые, США, Канада, историография, община, миграция.

This article considers the question of the Ukrainians' settling of in the United States and Canada in the XIXth century. It examines source materials on causes and circumstances of the first settlers' emergence in the Americas. The authors state the fact that the earliest Ukrainians took up their abodes in the Americas as far back as in the early XVIIth century.

It is concluded that the earliest organized settlements of the Ukrainians in Canada were not exactly the families of Yelyniaks and Pylypivs from Halychyna, but familial settlements of peasant Stepan Koroliuk in Alberta descended from the village of Chornivka in Bukovyna, three years before the Halychyna migrants.

Keywords: emigration, research, archives, scholars, USA, Canada, historiography, community, migration.

У Сполучених Штатах Америки (за переписом 2000 року) проживало близько одного мільйона осіб українського походження [2]. Однак за даними більшості діаспорних джерел, у США нині проживає близько 2 млн українців.

Масова еміграція українців до США із Закарпаття, Галичини та Буковини розпочалася в останній чверті XIX ст. і продовжувалася до Першої світової війни.

Найчисленніша група етнічних українців проживає в таких штатах: Нью-Йорк (131 391), Пенсильванія (112 542), Нью-Джерсі (69 049), Флорида (47 946), Іллінойс (47 246), Вашингтон (46 523), Огайо (45 121) та Мічиган (40 292). В одинадцяти штатах США українське населення нараховує від 10 тис. до 25 тис. осіб, а у 27 штатах — від 1 тис. до 10 тис.

У перепису населення Канади 2001 року з майже 30 млн усіх мешканців країни 1 071 060 людей зазначили своє українське походження. Серед них 326 200 осіб заявили про виключно українське походження, 744 860 — про українське походження як одне з кількох.

Провінції з найбільшою кількістю мешканців з українським походженням (виключним та одним з кількох) — це Онтаріо (290 925), Альберта (285 725), Британська Колумбія (178 880), Манітоба (157 655), Саскачеван (121 735) та Квебек (24 030). Українці посідають дев'яте місце серед національностей у Канаді (десяте місце — у Британській Колумбії, сьоме — в Альберті, шосте — у Саскачевані, п'яте — у Манітобі, дванадцяте — в Онтаріо та двадцять друге — у Квебеку) [3].

Визначною є роль українців в історії США і Канади. У списку видатних україн-

ських особистостей — політики, спортсмени, митці, люди науки, бізнесмени, космонавти та представники інших галузей.

Хоча деякі з них тільки частково українського походження, вони при нагоді підкреслюють своє українське коріння.

У Канаді це: Реймон (Роман) Джон Гнатишин — колишній генеральний губернатор Канади, Ерні Івз — колишній прем'єр Онтаріо, Гері Фільмон — колишній прем'єр Манітоби, Рой Романов — колишній прем'єр Саскачевана, Стівен Джуба (Степан Дзюба) — колишній мер міста Вінніпега, Пітер Ліба — колишній губернатор Манітоби, Сильвія Федорук — науковець та колишній губернатор Саскачевана, Ед Стельмах — колишній прем'єр Альберти, Джерард Кеннеді — колишній міністр освіти Онтаріо, Джін (Євген) Звоздський — колишній міністр освіти Альберти, Стів Пітерз — колишній міністр праці Онтаріо, Джуді Василиця-Лейс, Борис Вжесневський, Волтер Ластівка, Марк Варава — депутати до федерального парламенту, Джон Сопінка — юрист, колишній суддя Верховного суду Канади, Пол Юзик — колишній сенатор, Рейнел Андрейчук — колишній сенатор, Ярослав Рудницький — мовознавець і історик, один з основоположників канадської політики багатокультурності, Волтер Тернопольський — законодавець, Євген Мельник — власник фармацевтичної компанії *Biovail Pharma* та оттавського хокейного клубу *Ottawa Senators*, Петро Яцик — бізнесмен і меценат, Роберта Лінн Бондар — астронавт, Пилип Коновал — учасник Першої світової війни, відзначений Хрестом Вікторії, найвищою та найпочеснішою нагородою за мужність, Альберт Бандура — видатний учений-психолог, Вейн Грецькі — хокеїст, Вільям (Василь) Курелек — визначний канадський художник, Лео Мол (Леонід Молодожанин) — відомий скульптор, Люба Гой — відома комедійна актриса та ін.

Серед видатних осіб США, які мають у своєму родоводі українське коріння, можна назвати Володимира Палагнюка (Джек Паланс) — голлівудського актора, Квітку

Цісик — співачку, Ігоря Сікорського — авіаконструктора, Стівена Спілберга — режисера, Богдана Гаврилишина — економіста, Макса Левчина — комп'ютерного програміста, Гайді-Марію Стефанишин-Пайпер — астронавта, Юрія Дрогобича — філософа та астронома, Володимира Горовця — піаніста, Леонардо Ді Капріо — актора, Сільвестра Сталлоне — актора, Саймона Сміта Кузнеця — економіста, Георгія Шарпака — фізика, Юрія Шевельова — лінгвіста і літературознавця, Якова Гніздовського — художника, Омеляна Пріцака — історика та ін.

Питання еміграції українців до Америки цікавили українських, канадських та американських істориків і етнографів уже давно. У другій половині ХХ ст. та на початку ХХІ ст. з'явилася серія книг і статей, де вони були висвітлені. Серед канадсько-українських дослідників, які займалися цією проблематикою, можна назвати Яра Славутича (Григорій Жученко) [29], Ярослава Рудницького [22–24], Федора та Василя Луцівих [15; 16; 32], Теофіла Кострубу [14], Олександра Лугового [19], Юрія Русова [25], Івана Світа [11], Юліана Стечишина [26], Михайла Гуцуляка [9; 10], Василя Корольова [13], Степана Геваку [7], Михайла Марунчака [18], серед американських науковців — В. Вортсмана [34], радянських українських істориків — Арнольда Шлепакова [28], польських — Вільяма Маковського [33], Едмунда Ковальчика [31] та ін. Питання еміграції українців до Америки на сучасному етапі висвітлюються також у просторах Інтернету [5].

Науковці ХХ ст. намагалися в тій чи іншій мірі оприлюднити нові дані про появу перших поселенців на Американському континенті у віддалені від нас часи. Окремі з них, наприклад, Ярослав Рудницький [22–24], Олександр Роїк [20], спробували науково обґрунтувати появу українців на терені Країни кленового листка задовго до 1891 року — офіційно визначеної частиною науковців та представниками громадських кіл Канади дати організованого переселення українців до цієї країни.

Першим іммігрантом з України на Американському континенті «жартома» вважають колосок української пшениці з Галичини, що його 1842 року привіз канадський фермер Давид Файф. Цей вид пшениці, який названо *Red Fife*, давав значно більше зерна вищої якості, ніж інші [3]. Відомо, що *Red Fife* став одним з основних видів пшениці, поширених у Канаді та північних штатах Америки.

Джерельні матеріали також засвідчують, що українці селилися на Американському континенті ще із XVII ст. Після приєднання України до Росії в середині XVII ст. посилювався міграційний рух з теренів України як у західному, так і східному напрямку. Найдавніше українське поселення на Американському континенті виникло на початку XVII ст. Англійський капітан Джон Сміт після подорожі по Україні 1603 року взяв на корабель «Марія та Маргарита» до Америки українців і 1610 року заснував у Джеймстауні (Вірджинія) першу англійську колонію [32, с. 64]. Серед поселенців був Іван Боднар з Коломиї, який і вважається першим українцем-іммігрантом до Америки.

Варто зазначити, що окремі дослідники схиляються до думки, що українці перебували в загонах мандрівників ще до подорожі Колумба. Так, наприклад, українсько-канадський письменник Олександр Луговий у повісті «Безхатний (Діти Степу)» писав: «В середньовіччя, як і в давнину, українські землі утримували з Англією взаємини. Чи тільки з Англією? Більш як певно, що і з Американським континентом <...> Є правдоподібним, що давні українці не раз перепливали Атлантику з норманами ще перед Колумбом» [19, с. 223].

Дослідниками відзначено активізацію еміграційного руху до Америки після ліквідації Катериною II Запорізької Січі. Документи засвідчують, що наприкінці XVII ст. на Американський континент прибули десятки осіб з українськими прізвищами: Шевальє Ярош, Андрій Заборівський, Іван Латор, Степан Зублий, Микола Бігун, Петро Полин та ін. До речі, про це було відомо українському етнографу Хв. Вовку ще в кінці XIX ст. [див.: 25, с. 17].

Американський дослідник міграції населення з Європи до Америки В. Вортсман 1976 року в книзі «Українці в Америці» писав, що еміграція українців почалася 1608 року, вказуючи при цьому на українця Івана Богдана. За розробленою В. Вортсманом хронологією, українці Петро Луг, Гаврило Каша, Петро Кредлі проживали в 1658–1662 роках у німецькій і датській колоніях у Пенсильванії, а в 1775–1783 роках (війна за незалежність в Америці) відмічено українців Івана Латора, Степана Зублого, Миколу Бігуна, Петра Полина. На 1784 рік припадає поселення на Алясці українських козаків, які після розгрому Катериною Запорізької Січі емігрували до Росії, а звідти через Сибір — до Америки.

Науковець з Манітобського університету Ю. Русов у 1952 році писав про українських емігрантів до Америки ще у XVIII ст.: «Прийнято думати, що українська імміграція до Канади й США має за собою яких 60–70 років. Але це не зовсім правильно. В цьому випадку краще говорити не про самих перших переселенців, а про дати перших документальних даних про них. Так, наприклад, у збірках українського етнографа Ф. К. Вовка був документ, який був йому подарований французьким вченим Мельхіором де Воює, про переселення до Канади Шевальє Яроша, який мусів покинути Україну в час переслідувань козаків Катериною другою. Отже, він прибув до Канади десь в останній чверті XVIII-го віку. Цей канадський документ Ф. К. Вовк віддав проф. В. В. Антоновичу до його історичних збірок» [25, с. 17].

Поселення українців на Американському континенті пов'язують також з відкриттям російськими мореплавцями Аляски на початку XVIII ст. У складі експедиції були й українці. Про це писав І. Тельман у праці «У далекій стороні» (1956): «Серед російських мореплавців XVIII ст., що борознили тихоокеанські води, були і козаки з України. Багато з них разом зі своїми російськими товаришами-колоністами селилися в “Російській Америці”, на півострові Аляска, на островах Алеут-

ських, Коньяк, Афогнак, Сітка і південніше на узбережжі, у Сан-Дієго та інших містах Каліфорнії» [див.: 33, с. 22].

У роки громадянської війни 60-х років XIX ст. в Америці відмічено прізвища українців Івана Яроша, Петра Семена, Юлія Кобланського, Івана Мару, Андрія Ріпки, Йосифа Криницького [34, с. 1–3].

Науковці США та Канади в 60–70-х роках XX ст. досліджували переселення на Американський континент (Сан-Франциско) священника Агапія Гончаренка і заснування ним ферми «Україна» біля міста Гейфорда. А. Гончаренко намагався створити там українську державу — Тихоокеанську Україну (на Алясці та в Сибіру з місцевого українського населення — українських козаків). Цими питаннями, зокрема, займалися відомі історики Я. Рудницький, М. Гуцуляк, Ю. Стечишин та ін.

Щодо поселення наприкінці XIX ст. українців у Сполучених Штатах Америки зафіксовано, що 1893 року до Чикаго прибув молодий український діяч Володимир Сіменович, який розпочав там свою лікарську практику і протягом сорока років очолював українську громаду міста. Згідно із записами В. Сіменовича, там уже існувала православна церква, яку відвідували робітники-українці [1].

Перша українська громада була заснована при парафії святого отця Миколая 1905 року і мала на меті розвинути шкільну освіту та організувати політичні клуби. У 1906 році отець Микола Струтинський, лікар Володимир Сіменович та адвокат Стефан Янович заснували в Чикаго Братство святого Отця Миколая, що стало першим у Чикаго відділом Українського народного союзу, який спочатку виник у Шамокіні, Пенсильванія, 1894 року.

Міграцію до Канади прийнято розглядати хвилями. Початком імміграції українців до Канади вважають перші документовані приїзди в 1891–1892 роках.

Проте стосовно перших українців у Канаді привертають увагу матеріали про появу на канадській землі капітана Івана Стрільбицького. Є відомості, що під час англо-американської

війни в Канаді (1812–1814) він був у складі англійських військ. Канадський дослідник С. Гевака з м. Гамільтона 1965 року в статті «Про першого українця на канадській землі» писав: «Чи не можна признати першим українцем у Канаді капітана-сотника Івана Стрільбицького, що боровся в обороні Канади, замість двох небилівських селян — Василя Єлиняка і Івана Пилипівського-Пилипова, які прибули вперше до Канади 7-го вересня 1891 року і яких до сьогодні вважають «патріархами українців Канади» [7, с. 9–12].

Не оминув увагою Івана Стрільбицького і канадський історик Ю. Стечишин з м. Саскатуна: «Родина Стрільбицьких належить до визначніших українських родин, і цим, так на вигляд, певним “відкриттям” зацікавився О. Роїк, але коли він поспробував перевірити цю сенсаційну участь у тій війні, то зробити це йому не вдалося. Фаталістичної картини з зображеннями воїнів у Дандирнському музеї м. Гамільтона не виявлено» [26, с. 106].

Письменник Михайло Ломацький, який жив у Німеччині, стверджував, що українець Іван Стрільбицький дійсно перебував на службі в англійській армії в роки англо-американської війни [див.: 20, с. 82] і що родом він був із с. Стрільбище на Львівщині.

Історик Я. Рудницький був переконаний, що українська еміграція до Канади має не менш ніж стоп'ятдесятирічну історію [24].

Відомо, що серед воїнів англійських загонів на канадській землі у 1813 році були поляки та українці (русини) зі Львівщини (Йосип Павлюк, Йосип Массон, Данило Олексій та ін.), з Тернопільщини (Петро Барків, Іван Сенький, Андрій Санковський та інші, загалом дев'ять осіб), зі Станіславщини (Іван Христовський, Петро Шубачек, Тодор Гринько, Данило Косолиць та інші, загалом дев'ять осіб). В англійському війську в Канаді були українці із Самбора, Бродів, Володимира-Волинського, Стрия, Перемишля, Коломиї, Заліщиків, Києва (Василь Ленський), Березан, Бердичева, Чернігова, Калуша (Петро Блажик), Житомира та інших українських

міст. Загалом понад 100 воїнів мали українські прізвища. Після демобілізації із закінченням англо-американської війни воїнів нагородили ділянками землі в Канаді. Для цього було виділено найкращі наділи в провінціях Квебек і Онтаріо (по 100 акрів кожному). Крім того, уряд Канади організував приїзд родин (дружин і дітей) з Європи [30, с. 46].

У 1817 році до Манітоби в долину Червоної ріки для ведення фермерського господарства переїхала частина демобілізованих воїнів, серед яких були Іван Васильовський, Михайло Каменський, Андрій Яновський та Мартин Кралюк [31, с. 86].

В українсько-канадській історіографії існує думка, що історію українців у Канаді треба починати від 17 травня 1813 року, коли до порту Квебек прибули частини Девогевільського полку на кораблях «Анн» і «Канада». Серед 1600 воїнів понад 100 осіб були українського походження або українцями [30, с. 51–83]. Вони воювали за Канаду, гинули за неї, а ті, що залишилися живими, змінили меч на плуг. Вони й були першими українськими поселенцями Канади. Це переселення можна назвати військово-хліборобською імміграцією українців до Канади.

Загальноприйнятою в Канаді офіційною датою початку переселення українців до цієї країни вважається 1891 рік [4], коли туди емігрували галицькі родини Василя Єлиняка та Івана Пилипіва. До речі, справжні прізвища обох згаданих переселенців — Ілиняк та Пилипівський [17, с. 20; 21, с. 81]. Ця дата організованого (сімейного) переселення українців до Канади була встановлена істориками на початку ХХ ст. і продовжує залишатися в науковому обігу донині, незважаючи на те, що науковці кінця ХХ — початку ХХІ ст. на основі архівних джерел дійшли висновку про початок організованого переселення українців на терени Канади ще в 1888 році [20, с. 15–18].

У 1896 році вийшла книга про засади поселення українців у Канаді (розповсюджена на Західній Україні) Осипа Олеськова, професора сільського господарства у Львівській вчи-

тельській семінарії, який вважається батьком української імміграції. Відтоді приїзд українців до Канади набув організованого характеру.

У 1891–1914 роках до Канади приїхало близько 170 тис. українців-емігрантів з перелюднених Галичини й Буковини, які здебільшого оселилися на теренах сучасних Альберти, Саскачевана та Манітоби [3].

На статистику українського населення Канади періоду верхньої дати першої хвилі еміграції вплинули події Першої світової війни, пов'язані з інтернуванням українців-іммігрантів з австро-угорським громадянством як «союзників ворога» (Канада була членом Антанти в таборі суперників Австро-Угорщини). Відповідно як «агентів ворога» і «союзників ворога» в 1914–1920 роках у 24 концентраційних таборах було закрито 8579 людей, у тому числі жінок і дітей. З них лише 3138 вважалися «військовополоненими», усі інші були цивільним населенням. Близько 5000 були українцями. Тих, кого не арештовано (майже 80 тис.), переважно українців, також зараховано до «союзників ворога». Від них вимагали реєстрації у відповідних державних органах та регулярних перевірок у поліцейських відділеннях. Вони зобов'язані були носити при собі посвідчення про належність до країни еміграції. У ці роки багато українців Канади, особливо новоприбулі, намагалися змінити своє етнічне походження (записувалися поляками, німцями, румунами тощо), щоб уберегтися від переслідувань. Відповідно статистичні дані цього часу мають значну похибку стосовно кількості українців Канади.

Під тиском українських громад і Комітету Українців Канади 24 березня 2005 року Інкі Марк, депутат до федерального парламенту з округу Dauphin-Swan River-Marquette у Манітобі, вніс на розгляд парламенту проект акту, яким Канада визнала б історичну несправедливість проти канадців українського походження. Акт під назвою *Internment of Persons of Ukrainian Origin Recognition Act* (Bill C 331) був схвалений федеральним парламентом. У 2005 році прем'єр-міністр

Канади Пол Мартін визнав інтернування Канадою громадян українського походження за темну сторінку канадської історії. Відповідно урядом Канади як початкове відшкодування було виділено 2,5 млн доларів на пропам'ятні заходи та освітні програми для українців [12, с. 456].

У вересні 2015 року у Вінніпезі відбувся симпозиум, присвячений інтернуванню українців у роки Першої світової війни [12; 6].

Наукові дослідження свідчать, що не українці-галичани І. Пилипів і В. Єлиняк були першими організованими переселенцями з України до Канади (1891), як це визнавалося в канадській та українській історіографії до початку ХХІ ст., а буковинці — сім'я Стефана Королюка із с. Чорнівка (1888), що неподалік від м. Чернівців. Тобто буковинці-чорнівчани заклали початок організованого поселення українців у Канаді.

Стефан Королюк народився 9 грудня 1843 року, помер 13 липня 1925 року. Його дружина Маргарета народилася 14 листопада 1857 року, померла 25 червня 1932 року. Точні дати народження і смерті відомі з намогильних пам'ятників, виявлених на Едмонтонському цвинтарі (*Edmonton Cemetery*) у провінції Альберта [8, с. 9].

Дослідники вважають, що С. Королюк прибув до Канади не прямо з Європи, а зі США. Спочатку він приїхав до Сполучених штатів, а вже звідти 1888 року перебрався до Країни кленового листка і тисячі озер [27, с. 9–12].

С. Королюк оселився в провінції Манітоба, звідки згодом перебрався до м. Калгарі в провінції Альберта, де два роки працював на залізниці. Потім до нього прибула з України дружина Маргарета (дівооче прізвище — Генінг), яка мала німецьке походження, родом із с. Йозефберг Стрийського повіту (нині — с. Коросниця Дрогобицького р-ну Львівської обл.). Відомо, що до Канади в провінцію Альберта прибула група емігрантів-німців з України із цього самого села, серед яких був рідний брат Маргарети Якуб Генінг. Таким чином, Стефан Королюк із дружиною Мар-

гаретою приєдналися до них, а 1891 року отримали від канадської влади ділянку землі (гомстед) біля міста Медисин Гет у Денморі, яке німці-емігранти з України пізніше назвали Джозефбургом — за назвою свого українського села, звідки вони прибули до Канади.

Якщо б з буковинського села Чорнівка емігрувало більше родин разом з родиною С. Королюка, то, можливо, було б і поселення Чорнівка в Канаді, як, до прикладу, у 90-х роках ХІХ ст. переселенці з Буковини заснували в провінції Альберта поштову станцію «Буковина» із чотирикласною школою, куди фермери привозили з околиці дітей на навчання, чи село Бояни в цій самій провінції тощо. До речі, у музеї-скансені (Музей-село Української культурної спадщини), що розташований за 50 км від м. Едмонтона в провінції Альберта, експонуються крамниця «Лужани», хати з канадських околиць Кіцмана, Топорівців, Боян. А в містечку Смокі-Лейк цієї самої провінції існує фамільний музей-скансен архітектури та побуту Шандрів, вихідців з буковинського села Банілів (Руський Банілів на Черемоші), де експонуються три хати українсько-буковинського зразка, яким уже понад сто років, різні господарські споруди, сільськогосподарський реманент тощо.

Щодо одруження Стефана й Маргарети існують відомості, що німці з галицького села Йозефберг у другій половині ХІХ ст. їздили на заробітки в Бессарабію та Буковину. На цих заробітках був і Якуб Генінг із сестрою Маргаретою. Отут і перетнулися долі німкені Маргарети та українця із села Чорнівка Стефана Королюка. Маргарета стала дружиною буковинця, а коли він емігрував до Канади, то невдовзі долучилася до чоловіка.

Відомо також, що сім'я Королюка була бездітною, отже, зі смертю Стефана і Маргарети припинився канадський рід чорнівських Королюків. Хоча один з канадських науковців (Т. Томашевський) у праці «Більше світла на затемнену справу» згадував, що в 30-х роках ХХ ст. біля форту Саскачеван у провінції Альберта (недалеко від згадуваного вище по-

селення Джозефбурга) йому довелося зустрітися з українцем Николю Королюком, який також прибув до Канади 1888 року, займався фермерством біля міста Едмонтона [27, с. 5]. Згадував про це і дослідник Ф. Горецький у статті «Стефан Королук — перший український поселенець в Альберті» [8, с. 9]. Проте точні відомості про Миколу Королюка відсутні. Найімовірніше, це міг бути брат Стефана Королюка з буковинського села Чорнівка.

Отже, можна впевнено говорити, що організоване переселення селян-українців до Канади почалось у 80-х роках ХІХ ст. з Буковини (1888 р., с. Чорнівка, сім'я Королуків), а не з Галичини (1891 р., с. Небилів, сім'я Єлиняка і Пилипіва), а у Сполучені Штати Америки — у 70-х роках ХІХ ст.

Є також відомості, що майже одночасно із сім'єю небилівців Єлиняка і Пилипіва (вересень 1891 року) до Канади прибули дві сім'ї українських емігрантів (однофамільців) Єлиняка і Пилипіва із с. Вашківці Вижницького району, що на Буковині [5].

Друга хвиля імміграції українців до Канади (1922—1939) значно менша, пов'язана з припиненням існування Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки. Загалом до Канади в цей період приїхало близько 68 тис. українців, здебільшого з Галичини та Буковини, але вперше також з Волині, яка опинилася в межах Польської держави.

Початком масштабної імміграції став 1925 рік, а майже половина іммігрантів приїхала до Канади протягом трьох років — від 1927-го до 1929 року. Більшість іммігрантів — це хлібороби, які їхали за землею, однак добра земля поблизу поселень мала вже свою ціну. З огляду на це дедалі більше переселенців обирали міста та роботу не на фермі.

Нова хвиля імміграція, де також було немало учасників визвольної боротьби 1917—1922 років, вплинула на українську діаспору і

стала причиною конфлікту між першою хвилею імміграції, зорієнтованою на канадські справи, та представниками новою хвилі, які більше зосереджувалися на покинутій батьківщині та визвольній справі.

Третя хвиля імміграції (1940—1961) була спричинена Другою світовою війною та політичною ситуацією у Східній Європі, які примусили українців шукати притулку поза кордонами батьківщини. Близько 37 тис. із них знайшли постійне місце проживання в Канаді. Серед біженців з усіх регіонів України були представники різних професій і галузей науки й мистецтва.

Четверта хвиля імміграції українців до Канади припадає на 60-ті — початок 90-х років ХХ ст., коли розпочалося переселення громадян Польщі українського походження. Приблизно до Канади в цей час прибуло 20 тис. українців [3].

Більшість іммігрантів окресленого періоду активно поповнювали українські церкви й школи та включалися в політичне, релігійне і суспільне життя діаспори. Нові поселенці допомогли встановити тісніші зв'язки українців Канади з українцями в Польщі.

З проголошенням незалежності України в 1991 році почалася п'ята хвиля імміграції українців до Канади, яка триває до сьогодні.

На початок ХХІ ст. (2001) до Канади приїхало близько 18—20 тис. українських громадян (тоді як до США — близько 100 тис.). Половина новоприбулих до Канади іммігрувала із Центральної або Східної України, 41 % — із Західної України (Галичина, Буковина), а 9 % — з південних та інших регіонів [3].

Дослідження засвідчують, що на початку ХVІІ ст. вихідці з українських теренів відвідували Американський континент, а наприкінці ХVІІІ ст., з ліквідацією Запорізької Січі, відмічені переселення за океан українських козаків.

1. [Digital source]. – Mode of access : <http://www.wikiwand.com/uk>.
2. [Digital source]. – Mode of access : <http://www.inform-decisions.com/stat/> (дослідний центр з питань вивчення української діаспори у США).
3. [Digital source]. – Mode of access : <http://www.istpravda.com.ua/zeserch/2011/02/13/24239>.
4. [Digital source]. – Mode of access : <http://www.istpravda.com.ua/videos/2016/11/27/149361/>.
5. [Digital source]. – Mode of access : <https://pogliad.ua/news/life/history/pershi-ukrayinski-emigranti-do-kanadi-buli-z-vashkivciv-310336>.
6. Symposium – Canada's First National Internment Operations [Digital source]. – Mode of access : <http://www.international.gc.ca>.
7. *Гевака С. П.* Про першого українця на канадській землі // Канадський фермер. – 1965. – № 7.
8. *Горецький І.* Стефан Королюк – перший український поселенець в Альберті // Західно-канадський збірник / упоряд. Яр Славутич. – Едмонтон, 1975. – Ч. 2.
9. *Гуцуляк М.* Українець – співтворець кордонів Канади й Аляски (Історично-географічний нарис) / Наукове товариство імені Шевченка. – Торонто, 1967. – Т. 24. – (Бібліотека українознавства).
10. *Гуцуляк М.* Хто з українців був перший у Британській Колумбії // Українські вісті. – Едмонтон, 1966. – № 46. – 17 листопада.
11. *Іван Світ.* Дві праці про Гончаренка // Український історик. – Денвер, 1964. – № 2–3.
12. *Кожоляно Г.* Українці в Канаді в роки Першої світової війни: інтернування // Збірник статей на вшанування 70-річчя видатного українця Словаччини Мирослава Саполиги / [голов. ред. Г. Скрипник] ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. – Київ, 2016.
13. *Корольов В.* Українці в Америці // Просвіта. – Київ, 1909. – № 28.
14. *Коструба Т.* Іван Богун, полковник виницький // Літопис Червоної Калини. – Львів, 1934. – № 1.
15. *Луців Ф.* Доктор Вавро Богун // Канадський фермер. – 1964. – № 9.
16. *Луців Ф.* 50-річчя з дня смерті о. Агапія Гончаренка // Українська думка. – Лондон, 1966. – № 33.
17. *Марунчак М.* В зустрічі з українськими піонерами Альберти. – Вінніпег, 1964.
18. *Марунчак М.* Студії до історії українців Канади. – Вінніпег, 1965. – Т. 1.
19. *Олександр Луговий.* Безхатний (Діти Степу) [Текст] : повість з життя українців в Канаді : у 2 ч. – Едмонтон, 1946.
20. *Роїк О.* Чи були українці в Канаді перед 1891 роком? (До передісторії українців Канади) // Життєвий досвід українців у Канаді: рефлексії. – Вінніпег, 1994.
21. *Романюк М.* Початок Небилівських родин в Канаді // Календар «Українського голосу» за 1942 р. – Вінніпег, 1942.
22. *Рудницький Я.* 150-річчя українського поселення в Канаді // Канадський фермер. – 1967. – № 20. – 13 травня.
23. *Рудницький Я.* 150-річчя українського поселення в Канаді // Український голос. – 1967. – № 22. – 31 травня.
24. *Рудницький Я.* Не 75-річчя, а 150-річчя українського поселення у Канаді // Північне сьйво. – Едмонтон, 1967.
25. *Русов Ю.* Знахідка власноручного листа гетьмана Богдана Хмельницького в Канаді // Нові дні. – 1952. – № 27.
26. *Стечишин Ю.* Історія поселення українців у Канаді. – Едмонтон, 1975.
27. *Томашевський Т.* Більше світла на затемнену справу // Український піонер. – 1955. – Ч. 1.
28. *Шлепаков А. М.* Українська еміграція в США і Канаді. – Київ, 1960.
29. *Яр Славутич.* Роман Бачинський – перший українець у Канаді. (До передісторії українців у Канаді) // Північне сьйво. – Едмонтон, 1965. – Ч. 2.
30. *Haiman V.* Slady Polskie w Ameryce: Szkocze Historyczne. – Chicago, Illinois, 1938.
31. *Kowalczyk E. I.* Polish Pioneers of Canada, 1749–1870 // Canadians All-Poles in Canada. – Winnipeg, 1942.
32. *Luciw W., Luciw T.* Ahapius Honcharenko and the Alaska Herald. – Toronto, 1963.
33. *Makowski W. B.* Slavs in Canada. – Banff, Alberta, 1965. – Vol. I.
34. *Wertsman V.* The Ukrainians in America, 1906–1975 // A Chronology and Fact Book. Ethnic Chronology Series. – New York, 1976. – № 25.